

Ненад Шапоња ДОГАЂАЈНО ЈЕЗГРО НАПЕТОСТИ

Џон Фаулс: ДАНИЈЕЛ МАРТИН (са енглеског Ђурђина Топораш Драгић), Матица српска, Нови Сад, 1997.

Прича једног живота, виђена у раслојеном низу карата његових емотивних координата, јесте оно што би у најкраћем одређивало садржај романа Данијел Мартин, енглеског писца Џона Фаулса (1926), у коме, након већ преведених романа *Колекционар*, *Чаробњак* и *Жена француског поручника*, те збирке новела *Кула од ебоновине*, наш читалац лако препознаје још једно од ремек-дела савремене књижевности. Уствари, ради се о списатељски вешто вођеној љубавној причи чије се право значење и истински актери откривају тек на самом крају овог обимног дела (648 стр.), након склапања последњих комадића прозног мозаика.

Иза привида жанровских конвенција љубавног романа, заплетеног у симулацији аутобиографског, у сталној тензији заводљиве приповести непредвидљивог тока, Фаулс успева да оствари амбициозни циљ дубинског и целовитог увида у емотивни и интелектуални хабитус свога јунака, драмског писца и филмског сценаристе, Данијела Мартина, кога видимо, у једној од приповедних игри, и као будућег писца истоименог романа. То постиже кроз мелодрамску причу у чијем средишту је веза између средовечног писца и младе глумице, пир чему се приповедна интрига своди на разређење емотивне дилеме давања предности садашњој љубавници или бившем и неразрешеном доживљају љубави. Иако наликује на класичан роман-портрет у коме се аутор игра изменама дискурса од јунаковог првог до трећег лица, или га сенчи из перспективе другог јунака-партнера, *Данијел Мартин*, у свом најбитнијем талогу, јесте прича о односима и историји њихових промена. То је начин да у широком приповедном замаху, у низу одсева или flashback-ова стварности јунака Данијела Мартина, аутор одржи читаочеву пажњу у том бескрају дијалога, унутрашњих и спољашњих погледа на вишеслојност слика једног животног пута, те конкретизације и драматичне проблематизације основних егзистенцијалних наноса човекове стрепње.

Прецизно бележећи наличја лагодности позиције свог јунака писца, дубинским понирањем у психу индивидуе и њеног социјалног функционисања, унутар мистериозне архитектуре наоко скривених реалности, Фаулс, надилazeћи баналност жанра којим се користи, успева да унесе непатворену светлост у затамњене обичности свакодневног и да своме читаоцу пружи потпуну илузију непосредности аутентичног. Ређајући пред читаоца карте дешеног, атоме животних прича на које се може растурити јунаков живот, као и његове увиде у којима се укрштају различита мисаона лутања интелектуалца припадника енглеске средње класе, од психоаналитичких до социоантрополошких, аутор износи на видело читаву корпу прљавог веша интимних проблема писца који се, и због природе свога посла, увек боље налази у односима са измишљеним људима него са реалним и стога, и поред властитог богатства односа и доживљаја, он ипак ствара из онога што му недостаје, а не из онога што има. То је и

језгро Данијелове nelaгодности, јер он, чак и у односу на себи битне људе, често мање размишља о њима самима а више о томе како ће их искористити у делу на коме ради, односно како ће реалност свести на метафору. Различито сенчећи емотивне границе његовог брачног и личног морала, Фаулс прати лутања Данијеловог несвесног, које и када и живи све предочене варијанте, не може да се помири са осећајем биолошке детерминације, фундаменталне узалудности, као са истином на чијем избегавању почива културни образац у коме живи.

Један од наративних образаца саме књиге, пак, почива и на ауторовој моћи да кроз фабулу, разастре наоко невидљиву интертекстуалну мрежу, а кроз емпирију својих јунака да симболично прикаже низ поетичких тачака, дилема или топоса савремене књижевне теорије. Како се одговори на ове дилеме увек налазе у антагонизму догађаја у коме и читалац открива занос идентификације са властитим и енергију да скоро без даха прати овако разгранату и обимну романескну причу препуну на први поглед осамостаљених целина, тако и текстура овог романа потврђује, по ко зна који пут, да се, без обзира на комплексну захтевност грађе, тајна читљивости књиге увек налази у догађајном језгру напетости. У супротом, све чега се уметник дотакне, претварало би се у и очајање.

Владимир Гвозден ПРИЧЕ О ТУЂОЈ СРЕЋИ

Ајрин Дише, ЈЕВРЕЈКА, Просвета, Београд, 1997.
Превод: Јасмина Лукић

На крају књиге приповедака под насловом *Јеврејка*, стоји кратка, али суштинска белешка о њеној ауторки, Ајрин Дише: "Американка која живи у Берлину". У четрнаест приповедака, прича из Берлина и Њујорка (тако стоји у поднаслову), од дуже насловне приповетке Јеврејка до сасвим кратких, Ајрин Дише представља низ ликова: богате Јевреје, антикваре, професоре, докторе, служавке, дадиље, неуспеле писце. Сви они деле измештеност, неприлагођавање новом тлу које обично сами, са жељом да им буде боље, бирају.

У насловој приповеци описана је жена, Јеврејка, која живи ван своје земље и у новој, углавном безуспешно, кроз криминал и обмане, настоји на нађе место. Говото сви главни ликови су управо жене, сличних судбина: Немице из Источне Немачке које се досељавају у западни свет, оне са Запада које су повлашћене али не нужно много срећније, Пољацине и Рускине које раде као служавке, Американке које изван свог цивилизацијског круга бивају озбиљно угрожене. Ако су главни ликови мушкарци, за њих Дишеова нема много милости, они су обични зависници жена које их окружују: мајке, сестре, супруге, неспособни да те жене надиграју, до смрти ухваћени у њихову мрежу.

Ајрин Дише спретно бира околности у које смешта своје ликове: посете родном крају, изненадни сусрети, тренуци пребега са Истока на Запад, болест, посета Либији у тренуцима избијања револуције. Она описује свет пре пада Берлинског зида, свет оштрог поларитета између Истока и Запада. Они са Истока